



**מנו"ף**

מרכז להנהגה וניהול  
במערכת החינוך



## פרשת השבוע בחוקותי

פרשתנו בחוקותי, פרשת התוכחה שבתורת כהנים, מעוררת כמה שאלות שהדיון בהן יאיר שבילי הדרך בסיום ספר ויקרא. השאלות:

- א. מה כוונת הפתיחה "אם בחוקותי תלכו" וגו'. האם לפנינו מסכת שכר ועונש בקיום מצוות? או שמא מדובר בכתיבת תנאים כעין חוזה? למה יכוון ביטוי התנאי "אם בחוקותי תלכו"?
  - ב. האם בחוקותי תלכו, מכוון לכלל התורה או למה שנאמר קודם על שמיטה ויובל? כי לפי התשובה, "ונתנה הארץ יבולה" מכוון אולי למצוות אלה ולא לכלל התורה?
  - ג. האם לפנינו פרשת תוכחות וקללות שרק פתיחתה ברכה וכל עיקרה קללות?
  - ד. מה הזיקה בין פרשת התוכחות שלנו על ארבעים ושמונה פסוקים לפרשת התוכחות הגדולה שבספר דברים על תשעים ושמונה פסוקים? כפילות? הרחבה? השלמות?
  - ה. מדוע אין בתורה ייעודי שכר רוחניים רק גשמיים? מדוע התורה תבטיח רק "ונתתי גשמיכם בעיתם ונתנה הארץ יבולה" ושכבתם ואין מחריד? מדוע אין דיבור על טובו של העולם הבא? מדוע אין מילה על ייעודים ותחיית המתים? היכן ימות משיח? מדוע אין מילה על גן עדן והטובות והעינוגים שבחיי העוה"ב?
- אמנם רק י"ג פסוקים ברכה ופי שלושה מהם קללות, בכ"ז אין כאן רק קללות, כדברי רבנו אבן עזרא "וריקי מוח אמרו, כי הקללות רבות מהברכות, ולא אמרו אמת. רק נאמרו הברכות כלל, ונאמרו בקללות פרטים לירא ולהפחיד השומעים. והמסתכל היטיב יתברר לו דברי". אכן הברכות טעונות ומשתמעות לפנים רבות. שלא יאמר אדם, בבואו יתברך לברכנו, ח"ו מיעט במילים, וכשבא לקלל ריבה בפסוקים. יותר מזאת, חכמים ראו בכל קללה טמונה ומוסתרת ברכה. היינו כל המסכת כולה ברכות לישראל. אלא שהדברים באו להרעיד את הלבבות ולהרחיק מן העברות.
- לשאלה **מדוע לא נזכרו בתורה הייעודים הרוחניים בפירוש?** או לשון אחרת, מדוע מפרש ומספר הייעודים הגשמיים שאינם העיקר והם בני חלוף, ולא יספר את הייעודים לחיי עדן של העוה"ב? תשובה: כל תכלית המצוות וקיום התורה אין להם ערך איתן אם נעשים על מנת לקבל שכר, כי אז הכל מותנה בטובות שיפיק האדם מעבודת ה' יתברך וזו המדרגה היותר תחתונה. מה ערך למצווה הנעשית כשעינו וליבו של המקיימה נתונים לא לעוז אהבתו יתברך אלא לפניות המוסתרות בליבו לזכות לשכר?
- ועוד "שכר מצוות בהאי עלמא ליכא", כי ההתנאה מורידה מן המדרגה הנכספת של עשייתן בכל מצב לטוב או למוטב, ואהבת את ה' אפילו נוטל נפשך. מה הרבותא לקיים ולקבל השכר הנראה? אלא ההכרח לא ייגונה, ובשר ודם מתחיל לפי מדרגתו לקיים על מנת לקבל שכר, וככל שהוא מתעלה, כך יתנתק מליבו התנאי הזה וישאר עובד ה' בלב שלם, תוכו רצוף אהבה שלא על מנת לקבל שכר. כיוון שהאדם בעוה"ז, התורה מדברת אליו כפי מצבו בעוה"ז, והייעודים הגשמיים הם חלק ממנו לפי שעה.



## מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול  
במערכת החינוך

# כתיבות לפרשת שבוע

העוה"ז הנהגה של שותפות, גם אם עשה את המצוות שלא לשם שמים, זכה לו במשהו. כאומרם, האומר: דינר זה לצדקה על מנת שיחיה בני, קיים. אך ודאי אין זו המעלה הרמה. העוה"ז מושתת על הגשמי, על שכר ועונש גשמיים שהם חלק מהויתו, לא כן העוה"ב המנותק ממצייאות גשמית זו. ולכן, אם התורה תכתוב מפורשות את הייעודים הרוחניים, נמצא האדם עובד ה' לטובתו שלו, לאינטרס טובת שכר, ולא לשם שמים, לא למען שמו באהבה.

ואני אומר, אם התורה תכתוב בפירוש פסוקי הייעודים הרוחניים ותצייר עוה"ב ועדנו, האדם לא ישיג בחושיו הגשמיים עוצם וגודל השכר. אין כלל ביכולתנו דרך הערכת הטוב הרוחני הצפוי, קשה לתפוס במגבלותינו השכליות את מושגי אחרית טוב שבעו"ב ובימות משיח. כל ציור ואמירה מפורשת רק תצמצם ותקטין את הוד הטוב ההוא העתידי. התורה מגלה טפח ומכסה טפחיים, לכן הכל מוצפן ורמוז, וחכמים פענחו מקצת דברים, כמו, "תחיית המתים מן התורה מניין".

הנה יצוירו הייעודים הרוחניים בפי חכמים בתלמודים ובמדרשים. יש רמוזים בפסוקים ומשורטטים במעשים. אבן עזרא, שהזכרנו בתחילת דברינו אומר בפירוש על הייעודים הרוחניים: לפסוק "אני אמית ואחיה", אני אני פעמיים, כמו אנכי אנכי, אני הוא שהמתי את ישראל, ואני אחיה אותם. ורבים אומרים, כי מזה הכתוב נלמוד חיי העולם הבא. והעיד, שאמר בתחילה אמית, ואחר כך אחיה. וכן ה' ממית ומחיה, וכן, ה' מוריד שאול ויעל. וכתוב: כי היא חייך, בעולם הבא, ואורך ימך בעולם הזה. למען ייטב לך, לעולם שכולו טוב. ורבינו האר"י ז"ל אמר, כי לא הוצרך הכתוב לפרש דבר העולם הבא, כי היה ידוע משמועה. ולפי דעתי, שהתורה נתנה לכלל, לא לאחד לבדו. ודבר העולם הבא לא יבינו אחד מני אלף, כי עמוק הוא. ושכר העולם הבא תלוי בדבר הנשמה. והנה הוא חלף עבודת הלב, ועבודתו להתבונן מעשה השם, כי הם הסולם לעלות בו אל מעלה דעת השם, שהוא העיקר.

בכלל דברים אלו הם דברי הרמב"ן (בראש פרשת וארא), על הייעודים. כל הייעודים שבתורה בברכות ובקללות, כי לא תבוא על אדם טובה בשכר מצווה או רעה בעונש עבירה רק במעשה הנס, ואם יונח האדם לטבעו או למזלו לא יוסיפו בו מעשיו דבר ולא יגרעו ממנו. אבל שכר כל התורה וענישה בעולם הזה, הכל נסים והם נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם, והם באדם עונש ושכר באמת. ומפני זה תאריך התורה ביעודים שבעולם הזה, ולא תבאר יעודי הנפש בעולם הנשמות, כי אלה מופתים שכנגד התולדה. וקיום הנפש ודבקוה באלהים הוא דבר ראוי בתולדתה שהיא תשוב אל האלהים אשר נתנה. כי התכלית היא השכר שבהתעלות בסולם הקדושה עד לדבקות בקב"ה יתברך.

שמך מושג אחיזה בשכר הרוחני, יוסבר לדוגמא בעבירות שבסיבתן מאבד אדם את העוה"ז והעוה"ב, כמו הכרת תכרת, "ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם" זרעו נכרת וימיו נכרתים, והנה בכריתות בתורה שלשה עניינים: האחד שנאמר בו ונכרת האיש ההוא, והשני שנאמר בהן ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמן, השלישי שנאמר בהן הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה. וכשהוא אומר והאבדתי, למד על הכרת שאינו אלא אובדן. וביאור העניין, חטא בכרת (אכל חלב, או



## מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול  
במערכת החינוך

# כעיונות לפרשת שבוע

יוה"כ), נכרת בחצי ימיו, אבל יהיה לו חלק בעולם הנשמות כפי הראוי למעשיו הטובים כי צדיק היה, ויהיה לו עוד חלק לעולם הבא הוא העולם שאחרי התחיה, ובזה אמר: ונכרת האיש ההוא. הרמב"ן מקרבנו עוד באמרו: עונש הכרת שבעבירה החמורה מגיע לנפש החוטאת לאחר שתיפרד מן הגוף והיא נכרתת מחיי עולם הנשמות. ובמחויבי הכרת הזה רומז הכתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני, וכתוב והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה. ויש כרת חמור שנכרת גופו ונפשו, (כמו ע"ז ומגדף וטומאות העריות), והוא הנאמר בו: כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה, ודרשו הכרת, בעולם הזה, תכרת, לעולם הבא, לומר שהוא ימות בדמי ימיו, שלא תחיה נפשו בתחיית המתים ואין לה חלק לעולם הבא.

ותדע ותשכיל כי הכריתות הנזכרות בנפש ביטחון גדול בקיום הנפשות אחרי המיתה ובמתן השכר בעולם הנשמות. כי באמרו יתברך: "ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה" יורה כי הנפש החוטאת היא תיכרת בעוונה, ושאר הנפשות אשר לא חטאו תהיינה קיימות לפניו בזיו העליון. וטעם העניין, כי נשמת האדם נר ה' אשר נופחה באפינו מפי עליון ונשמת שדי, כמו שנאמר: "ויפח באפיו נשמת חיים". והנה היא בעניינה ולא תמות, ואיננה מורכבת שתיפרד הרכבתה ותהיה לה סיבת הווייה והפסד כמורכבים, אבל קיומה ראוי והוא עומד לעד כקיום השכלים הנבדלים, והוא הלשון שתפסה בהן התורה "כרת", כענף הנכרת מן האילן שממנו יחיה שרשו.

דברי הרמב"ן האלה אינם רחוקים מדברי קודמו הרמב"ם, (שהרמב"ם נפטר הרמב"ן היה בן שמונה שנים!). הרמב"ם השכלתן אמר דברים מפורשים: אם בחוקתי תלכו שתהיו פנויים לעסוק בתורה כדי שתזכו לחיי העוה"ב, וייטב לך לעולם שכולו ארוך, ונמצאתם זוכים לשני העולמות, לחיי העוה"ז שיקנה בו חכמה שתביאהו לעוה"ב. ואם עזבתם ושגיתם במאכל ומשתה וזנות, מביא עליכם קללה ומסיר את הברכות. ובמק"א אומר: כל שאינו מאמין בביאת משיח כמי שכופר בתורה כולה.

בכלל דברים אלו, למה שנתקשו המפרשים מדוע לא נזכר שכר עוה"ב בתורה, רק שכר הגשמי, אם בחקותי תלכו ונתתי וכו'? נראה לומר, כי באמת אין כתוב בתורה שום שכר כלל לא שכר עוה"ב ולא שכר עוה"ז, כיון שאין מהראוי לעבוד על מנת לקבל פרס, ומה שכתוב: אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם וכו', אין זה יעוד על שכר, אלא מניעת ההפסד, לבל יחשוש האדם: איך אעבוד את ה' ויומשך מזה ביטול עוה"ז לגמרי בעוני ויסורין? כי הצדיקים לא קיבלו מעוה"ז כלום מהברכה, וא"כ סוף שח"ו העוני יעביר על דעת קונו, משא"כ אם לא יעבוד את ה' וילך בשרירות לבו לתענוגות גופו, הלא יירש עוה"ז. לזאת אמר הכתוב שלא תחשוש לזה, כי עכ"פ לא יחדלו הרשעים בכל דור, והם מקבלים ברכת עוה"ז, וא"כ יהיה לצדיקים עכ"פ טובה הכללית אשר בזה די להם שיוכלו לעבוד את ה' שלא יעבירם עוני ח"ו על דעת המקום, ולזה תמצא בכל מקומות היעוד לא נזכר טובה פרטית רק טובה הכללית - ונתתי גשמיכם, ונתתי מטר ארצכם וכו', תמיד ידבר לכלל.

למחנכים: "אם בחקותי תלכו" יכול זה קיום מצוות? כשהוא אומר "ועשיתם אותם" הרי קיום מצוות אמור, הא מה אני מקיים "אם בחקותי תלכו", שיהו עמלים בתורה. ובת"כ אמר, "אם בחקותי תלכו" וכן "ואת מצותי תשמרו" אי אפשר לפרש לא זה ולא זה בקיום המצות, שהרי כתוב



## מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול  
במערכת החינוך

# כתיבות לפרשת שבוע

אחריהם "ועשיתם אותם", שמורה על קיום המצוות, **אם כן על כרחך לומר ד"אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו"**, תרוייהו ב"יהו עמלים בתורה" קמיירי, אלא דחד מנייהו בסתם עמלין וחד מנייהו בעמלין על מנת לשמור ולקיים. כמו שנאמר: **"ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם"**. דשמירה בלב משמע, שישמרו בליבם בעת שהם עמלים בה לעשות כל האמור בה, **שתהא שונה בפך**.

פרשת התוכחה **מופיעה פעמיים בתורה**: בפרשתנו ארבעים ושמונה פסוקים, ובפרשת כי תבוא תוכחה גדולה של תשעים ושמונה פסוקים. **מדוע פעמיים?** האם בספר דברים פנים חדשות באו לכאן, או שמא היא היא התוכחה? אלא שבספר ויקרא נאמרה מפי ה' למשה, ובסוף ספר דברים הם בנאומו האחרון של משה ולפיכך הרחיב להזכיר. הרמב"ן רואה כאן שתי תוכחות, אחת מיוחסת לעונש חטאי בית ראשון והשנייה לצרות גלות בית שני.

הרמב"ן מדבר בפירוש שהתוכחה שלנו מיוחסת לבית ראשון: ודע והבן **כי האלות האלה ירמזו לגלות ראשון, כי בבית הראשון היו כל דברי הברית הזאת הגלות והגאולה ממנו**. שכן תראה בתוכחות, שאמר ואם בחוקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם, והזכיר בהם במות וחמנים וגלולים, בבית ראשון עבדו ע"ז עבודת כוכבים ועושים כל הרעות. והוא שאמר: "והשימותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם", והעונשים עליהם, חרב, וחיה רעה, ודבר, ורעב, וגלות בסוף, כי כל זה היה שם כאשר בא בפירוש בספר ירמיהו. ואמר בגלות "אז תרצה הארץ את שבתותיה", **שהיו שנות הגלות כשנים אשר בטלו השמיטות**, וכן אמר הכתוב בגלות ההוא: למלאת דבר ה' בפי ירמיהו עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה **למלאת שבעים שנה**. היא גלות בבל בחורבן בית ראשון. א"כ דבר ברור הוא שעל הגלות ההוא דיבר הכתוב.

והנה ההוכחה שהתוכחה בדברים **על בית שני נתכוונה, אבל הברית שבמשנה תורה ירמז לגלותנו** זה ולגאולה שנגאל ממנו. כי הסתכלנו תחילה **שלא נרמז שם קץ וקצב ולא הבטיח בגאולה**, רק תלה אותה בתשובה. **ולא הזכיר עבודת כוכבים כלל**, והזהיר במצוות וכו', **שכך היה בבית שני**, כמו שאמרו: שבית ראשון חרב מפני עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, בית שני, שהיו עוסקין בתורה ובגמילות חסדים מפני מה חרב? **מפני שנאת חינום שהיתה ביניהם. ולא הזכיר שם המקדש וריח ניחוח** כאשר הזכיר כאן, **שלא היתה האש יורדת ואוכלת את הקרבנות בבית שני**, כמו שהעידו (בגמרא יומא).

ועוד להוכיח שמדובר בבית שני: אמר בקללות שבספר דברים: **"ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר"**, שבאו עליהם עם רומי הרחוקים מהם מאד, ואמר שם אל גוי אשר לא ידעת, **גוי אשר לא תשמע לשונו מפני רוב ריחוקם מארצנו**. (הנשר היה מסמלי הלגיון העשירי שהחריב את מקדש שני).

בפרשת הקללות, גם בפרשתנו ובודאי בהרחבה שבספר דברים, מצאנו שכל הגזרות, הצוקות והנוראות שאין הדעת והשכל יכולים להכיל, **באו על עמנו בימי הרדיפות בכל שנות גלויותינו** ואף בהיותנו על אדמתנו. **התיאורים הנוראים של הרעב והחרב, הפחד והבלהות, מכירת צדיקים לעבדים בידי פראים בחופי הימים. הכל התקיים, והתורה מוסיפה: "גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזה"**, הכל התקיים. **מכאן לשאלה, איזה עוד מכה לא כתובה? מה עוד צריך**



## מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול  
במערכת החינוך

# כציונות לפרשת שבוע

להיות ח"ו שלא קרה לנו? הלא מאה קללות חסר שתיים נאמרו ונתקיימו? מה לא כתוב בתוכחה? תשובה: שני דברים לא כתובים, לא כתוב שריפת התורה, ולא כתוב שריפת הצדיקים הרוגי מלכות. ובעוונותינו, כשנגדשה הסאה בחטאינו, גם אלה התקיימו. התלמוד נשרף למעלה משש פעמים בתקופות שונות והגדולה בצרפת, בערב שבת פרשת זאת חוקת התורה שנת ה"א ד' 1244 ימי רבי יחיאל מפריז. ועל הריגת הצדיקים אין מה להאריך כי כל דורותינו ניגר דמם הקדוש, הי"ד.



**מנו"ף**

מרכז להנהגה וניהול  
במערכת החינוך



## פרשת בחוקותי [עיון נוסף בפרשת התוכחה]

נשוב לפתיחת פרשתנו, "אם בחוקותי תלכו", רבנו עובדיה ספורנו דורש הכתוב לעבודת ה' בעשייה בשלימות ומתוך הכרה, "אם בחוקותי תלכו". חוקות הם גזרות מלך שינהג האדם בהם בהשתדלות עסקי חייו וההתנהגות בהם יקרא הליכה, כאמרו: ובחוקותיהם לא תלכו. הנה השמירה במצוות היא ההשגחה באופן עשייתן ובמכוון מהן וזה בעיון נאות. תתנהגו בדרכי ה' יתברך הנכללים בחלק המעשי בתורתו ותעינו במצוות לדעת אופן עשייתן ותכליתן, ובזה תשלימו כוונתו להיותכם בצלמו כדמותו, ועשיתם אותם. ואז יהיה לכם זה השלמות בקניין באופן שתעשו אותם כמו פועלים הטוב ברצון נפשכם לא כמצווים ועושים מראה אשר בזה יהיה העושה מתפעל בצד מה, אבל תעשו מאהבה חפצים ברצון האל יתברך כאומרם: עשה רצונו כרצונך.

**יסוד למחנכים:** אם בחוקותי תלכו וגו'. אור החיים הקדוש באר את הפסוק על הייעוד בלימוד תורה. וטעם שקרא הכתוב עמל התורה חוקה, לצד שיש בה מצוה אפילו ללמוד דברים שלמדם פעמים וגו' והם נטועים אצלו, כי חפץ ה' בעסק התורה. אם בחוקותי ירמוז לב' תורות: תורה שבכתב ותורה שבעל פה. עוד צריך האדם בקיום מצוות התורה ב' דברים, הא' ללמוד לעצמו, והב' ללמד לאחרים. חוקותי לשון רבים ללמוד וללמד, לשמור ולעשות. לשון תלכו, לומר שצריך לעסוק בתורה אפילו בהליכתו. כתי': "חשבתי דרכי" וגו', שהיה דוד חושב לעשות עניינים ורגליו מוליכים אותו מעצמם אל בית המדרש לרוב החפץ והרצון והרגילות בדבר. וירמוז (זוהר ח"ג ר"ב), כי התורה יש בה ד' דרכים והם פשט רמז דרוש סוד ומאלו נפרדו ע' פנים וכל אופן לכמה אורחין ושבילין ונתיבות, והוא מה שאמר: חוקתי לשון רבים, תלכו פירושו: בכל אורחין ושבילין ילך בהם בפירוש הכתובים, ולא יאמר שאין בתורה אלא פשט המובן לכל. ועוד יוסיף הלומד שלא לשמה נוח לו שלא נברא, שלא ילמדו לא לקנטר ולא להתכבד.

במסכת אבות, התורה נקנית במ"ח דברים, כי לא כל הרוצה לקנות תורה ישיג קניינה אלא באמצעות המ"ח דברים, והוא מה שאמר כאן: אם בחוקותי תלכו, אם אתם חפצים להשיג התורה תנאי הוא הדבר ואת מצוותי תשמורו ועשיתם אותם שהם אותם המ"ח דברים, כי יש בהם בחינת המניעות וכנגדם אמר תשמורו, ויש בהם בחינת המעשה וכנגדם אמר ועשיתם וגו'. כל העוסק בתורה - צדקתו עומדת לעד, וילך עמו צדקו על דרך אומרם, כי עבירה מכבה מצווה ואין עבירה מכבה תורה לבטל זכותה של תורה ויזכה ללכת בה בלכתו לעולם העליון,

כוונה נוספת בלימוד ועשייה לשמה, כתיב: אורך ימים בימינה וגו' שהמיימינים בה שכרם לעולם העליון, והמשמאילים בה שכרם בעולם הזה. הוא מה שאמר כאן: אם בחוקותי, שהיא עסק התורה, תהיה כוונתכם בעסק זה לא לתכלית עולם הזה והוא כת המשמאילין בה, אלא תלכו, תהיה כוונתכם לתשלומין כשתלכו לעולם העליון, והוא כת המיימינים. ויזהר בעשייה כי כל שחכמתו מרובה ממעשיו.

אם בחוקותי תלכו בתמימות עמדי לצד שיחשוב אדם כי עיקר המצות ותועליותן אינו אלא למי שיודע עקרון וטעמן, אבל עשית מצווה בלא ידיעת טעם הרי הוא עושה מעשה שאין בו ממש כגוף בלא נשמה, לא כך, אלא לזה בא מאמר ה' כאן: אם בחוקותי תלכו, פירושו: אם האדם יעשה את



## מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול  
במערכת החינוך

# כתיבות לפרשת שבוע

המצווה בכונה זו לצד אשר חקק ה', ב"ה תועיל להם כוונה זו כאילו קיימו את המצוות כמו שנתכוון ה' עשות, בכל כוונותיהן וסודותיהן, ולצד שיאמר אדם: אם כן כיון שהקדוש ברוך הוא יקבל דבר זה לצד הרצון שבאדם, הגם שלא נתכוון, אם כן גם לא יעשה דבר ויתרצה בדעתו עשות ויועיל הרצון גם בהעדר המעשה, תלמוד לומר ועשיתם אותם, תנאי הוא הדבר שיעשה מה שיש בידו, וה' יגמור בעדו.

עוד יש לפרש עניינו כי מצוות העבד לעשות מצות רבו מבלי שאלת טעם הדבר, אף שאינו מובן טעם עשייתו, ואם אחר כך ימצא חן בעיני רבו בראות זריזות עשייתו, יבינוהו ויודיעהו טעם הדבר. כתיב: שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו, כי עיקר הניסיון הוא לקבל עול המצוות בהיותן חוק בלי טעם. חוק הוא בדבר שאין ידוע טעמו, וקשה על האדם לעשותו משפט הוא בדבר שהשכל מבינהו. מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, וז"ש אם בחוקתי תלכו שאעפ"י שא"א לאדם להשיג טעם ואור המצווה עד שיעשנה מתחילה, אז יזכהו ה' להבין טעם מצווה וליהנות מאורו, וזהו הקדמת נעשה לנשמע, והיינו דכתיב אם בחוקתי תלכו - בלי השגת הטעם אז תזכו.

**למחנכים:** בחוקתי ולא ובחוקותיהם, המלב"ם תולה את קיום העולם בחוקי התורה, והרחיק את ישראל מחוקות ומעשי הגוי, בחוקותיהם לא תלכו. אמר על גידול בלורית וקיצוץ שער הראש מלפניהם כלפי המצח, ובאר שהוא על דרכי הכישוף והעכו"ם. אמר להם שנגד זה יש לישראל חוקים מאת ה' לפי חכמתו הנשגבה כמו חוקי המועדים ושעטנז וכדומה. וכבר באר כי החוקים האלה שקולים במאזני החכמה והדעת מאז המחוקק העליון יתברך. ערוכים נגד חוקי העולם הכוללים. ולפי החוקים האלה יתנענעו מיתרי הכינור הגדול שהוא מהלך הטבע והעולם בכללו, כמו שנאמר: אם בחוקתי תלכו, חוקים שבהם חקקתי שמים וארץ, חוקים שחקקתי על התהום וכו', כי חוקי התורה וחוקי סדר העולם ערוכים זה מול זה ובעת ישמר חוקי התורה יעוררו גם חוקי סדר העולם לטוב ולחסד, וזה שנאמר: כי הוא חכמתם ובינתכם. כי אפילו הגויים ראו במופת שע"י שמירת החוקים יגיע אליהם שפע ההשגחה ויתעוררו לעומתם כל סדרי המערכה להריק. רוצה לומר, אם בחוקתי לא תלכו - נמצאתם ח"ו מחריבין עולם.

אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו. רבנו בחיי שלא מתעלם מפרשה שקדמה, קושר לשמיטה ויובל, החוקים שהזהיר בהן כאן הם השמיטה והיובל שהזכיר בפרשה של מעלה, ואמר עתה, "אם בחוקתי", אם נלך בהם - יתן הגשמים בעתם וכו', שמא תאמר הרי מאכל ומשתה, אם אין שלום אינו כלום, לכך נאמר אח"כ: "ונתתי שלום בארץ", שהוא שקול כנגד הכל. וע"ד הקבלה, "ונתתי שלום בארץ", יבטיח הכתוב שיתן יסוד עולם מחובר בארץ שבבראשית, כי עם זה יתברך העולם, והוא כענין שכתוב: "גם את העולם נתן בלבם", כי הלב הוא הארץ, וזה מבואר, לא אמר ונתתי שלום בעולם, כי על כן אמר "בארץ", בליבם, כי הכל בכל, כאשר יהיה האופן בתוך האופן, (א"י בתוך תבל כולה). ארץ ישראל לב העולם, השפע והחיות לעולם כולו יורדים דרך א"י, כפי שהתפילות מהעולם כולו עולות מירושלים ליבה של א"י, ליבו של העולם. ועל דרך האמת, מכוון



## מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול  
במערכת החינוך

# כעיונות לפרשת שבוע

לשפע החכמה האלוהית המוצפנת בתורה. לפי שהשפע בא אל היסוד מהנצח וההוד שהם "למודי ה'", "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך". תלמידי חכמים מושפעים מהמלכות והשפע יורד, לכן פתח "אם בחוקותי" שתהיו עמלים בתורה. דרך הורדת השפע מכוח תורה שמחברת מעלה למטה, אז "ונתתי שלום בארץ".

פרשת התוכחה מבוארת לפי רבנו הרקנאטי שכדרכו מפליג לעמוקות, "אם בחקותי תלכו" וגו', ונתתי גשמיכם בעתם. דע כי הברכות והקללות הכתובות בתורה אינן על צד הגמול והעונש לבד, רק הן טבעיות ממש כדמיון הזורע שקוצר. כי השם הנכבד יתברך אליו יבואו כל מיני שפע ואצילות מרום מעלה, ובו יתחברו הנחלים הנמשכים וכל העולם כולו מתברך משם, מטובו יתברך, כי צינורות הדין מתמעטים וצינורות החסד מתרבים בסיבת החסידים והצדיקים שבישראל, שמהן מתפרנס הלב, וזהו עניין כי כל הברכות שבתורה הן טבעיות. אמנם כשבני אדם חוטאים אז מתמעטין צנורות החסד ומתרבין צנורות הדין, ואז העולם כולו בצער ובחסרון, וקשה מכולן כשמסתמין צינורות העליונות לגמרי ונמשכות מצינורות חיצונים מים הרעים, אז הוא חורבן ארצות ועקירתן וגליות קשות, וזהו ענין התוכחות הכתובות בתורה.

מדרש תנחומא מציר עד היכן הדברים מגיעים: כביכול ישראל לא עומדים ברוב טובו ועוז חפצו של ה' להטיב לנו. בעזות מצחנו הבאנו כביכול, את השכינה לנהוג הפך מידות טובה. זש"ה: "ימאסם אלוה כי לא שמעו לו". אמר הקב"ה: "אני אמרתי שתהיו נתונים בשלוה", שנאמר: "ונטעתים על אדמתם", אימתי? אם בחקותי תלכו, ואכלתם לחמכם לשובע וגו'. אני כן יעצתי, אבל אתם לא עשיתם כן, אלא, "ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן" וגו', אף אני דברים שלא כתבתי בתורה נתתי עליכם, שנאמר: "גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזה", ומה אם דברים שלא היה בי נתתם עלי, שכן ישעיה אמר: עזבו את ה', אל תאמר עזבו אלא עיזבו אותי כביכול, ונקראתי אל רחום וחנון אך אפים, ובעוונותיכם נעשיתי אכזרי והפכתי את מידתי, שנאמר: "היה ה' כאויב". לכך אמר הושע: מי גרם לכם לכך על שלא שמעתם לו, שנאמר: ימאסם אלהים כי לא שמעו לו ויהיו נודדים בגוים. וכתוב: ובגוים ההם לא תרגיע.

בכלל דברים אלו, המשך הפסוקים: "ונתתי משכני בתוכם", אבל אנחנו בחטאינו הרחקנו כביכול את ה' מלשכון בליבנו (כדברי מדרש תנחומא). כתיב "אם בחקותי תלכו". מה כתיב שם, ונתתי משכני בתוכם אם תקיימו מצוותי מניח אני את העליונים, וארד ואשכון ביניכם, שנאמר: "ושכנתי בתוך בני ישראל", שעל מנת כן יצאו ממצרים שיעשו את המשכן ותשרה שכינה ביניהם, שנא' "וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם". ואם יעשו רצוני אין שכינתי זה מביניהם, למה? אמר ר' שמואל בר אבא: נתאוהה הקב"ה כשם שיש לו דירה למעלה, כך יהא לו דירה למטה, שכן הוא אומר לאדם הראשון: אם זכית, כשם שאני מלך על העליונים, כך אני עושה אותך מלך על התחתונים, שנאמר ויקח ה' אלהים את האדם, ואין לשון ויקח אלא לשון עילוי.

אם בחוקותי... ואת משפטי, הזוהר הקדוש מעמיק ללמד, שהליכה בחוקותי ומשפטי כביכול מציבים ומחזקים רגלי כסא הכבוד ומתעלה שמו יתברך, ולהיפך ח"ו, פגמים בשמו יתברך. כל





## מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול  
במערכת החינוך

# כציונות לפרשת שבוע

איננו גזירין ודיננין ועונשין ופקודין דאיננו בהווא אתר דאקרי תורה שבע"פ חוקה, ואת משפטי תשמורו בהווא אתר דאקרי תורה שבכתב כמה דאת אמר, "משפט לאלהי יעקב", ודא אחיד בדא ודא בדא וכלא חד, ודא הוא כללא דשמא קדישא, ומאן דאעבר על פתגמי אורייתא כאלו פגים שמא קדישא בגין דחוק ומשפט שמא דקודשא בריך הוא הוי. ועל דא אם בחקותי תלכו דא תורה שבעל פה ואת משפטי תשמרו דא תורה שבכתב, ודא הוא כללא דשמא קדישא, ועשיתם אותם, מאי ועשיתם אותם? כיון דאמר תלכו ותשמרו, אמאי ועשיתם? אלא מאן דעביד פקודי אורייתא ואזיל באורחוי כביכול כאלו עביד ליה לעילא אמר קודשא בריך הוא: כאלו עשאני ואוקמוה ועל דא ועשיתם אותם, ועשיתם אתם כתיב, ודאי והואיל ומתערי עלייכו לאתחברא דא בדא לאשתכחא שמא קדישא כדקא יאות ועשיתם אתם ודאי, אתם בהליכתכם בחוקתי עושים אותי כביכול מרחיבין ומפשטין ומגדלין ומחילין שמו יתברך בכל ההווה.

השפת אמת היטה מן המסילה לשביל נוסף בהבנת "בחוקתי תלכו". אמר דוד: "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותך" וכו'. רגלי היא דרגא תחתונה שבאדם ומחשבה בראש האדם. וסוף מעשה במחשבה תחילה. וע"י שמביאין את כח המחשבה תוך המעשים להיות כל מעשה בישוב הדעת, ע"ז מתרומם הגשמיות ומדרגה התחתונה שבאדם. וזהו: אם בחקותי תלכו שהיא בחינת הביטול אל השורש כי לכל דבר יש שורש בשמים. בפרט לנפש האדם. ובנ"י ע"י התורה הם מתדבקין בהקב"ה שיש לכל אדם מישראל את היכולת להשיג בה לפי עמלו. וע"ז מבקשין ותן חלקנו בתורתך, וע"י היגיעה בתורה יכול להתברר לאדם חלקו. כי כל הדברים חקוקים בתורה. וכן נפשות בנ"י, יש לכ"א חקיקה בתורה. וזה שנאמר: בחקותי תלכו, וע"ז יכולין להתדבק בשורש הנשמה למעלה מהטבע. ומזה בא מ"ש כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. ונתתי גשמיכם בעתם היא התדבקות הגשמיות בשורש כמו שנאמר: לכל זמן ועת.

בפרשתנו, הברכות והקללות, ונתתי וכו', ועץ השדה יתן פרי וכו'. דרשו חז"ל: אפילו אילני סרק עתידין לעשות פירות. ובתו"כ, שברכות אלו יהיו כמו שהיה בזמן אדה"ר. והענין הוא כי ע"י הלימוד צריכין לתקן את החטא להוציא אדמה מארורה שנתקללה ע"י החטא. שבאמת הכל תלוי באדם שהוא עולם קטן. וע"י שנתערב בו פסולת, ממילא גם בעולם קוץ ודרדר תצמיח. ועיקר התיקון, ע"י בחקותי תלכו שהוא היפוך חטא אדם הראשון (שהלך בחוקות עצמו), בעץ הדעת, בחשבו והייתם כאלקים יודעי טוב ורע. גם לא הידיעה עיקר אלא הקיום, העשייה. לכן אבותינו הקדימו נעשה לנשמע, לברר שהעיקר העשייה. ולא מה שהדעת מסכים, כי זו מסילה מסוכנת שיש בו תערובת טו"ר. אמנם הדעת מתנה טובה היא, אבל חובה לה להיות בטלה אל העשייה. היינו שאינו סומך על בינתו וח"ו אם יסור לבו ע"י הדעת מבטל כל דעתו. כוונת עמלים בתורה לייגע עצמו לעמוד על רצונו יתברך שלא יהיה שגגת לימוד עולה זדון. וע"י שמירת החוקים כנ"ל מתקנין חטא הראשון, ומתברר הטוב מתערובת הפסולת. וממילא נתקן כל העולם.

פרשת התוכחה טעונה קללות מרעידות הלב, יש חכמים שחיפשו בעומק העניין שבכל הקללות טמונות ברכות. מן המפורסמות, קללת הפיזור בגלויות היא גם סיבת השתמרות האומה. אם ח"ו היו הכל מקובצים בגלות אחת, היו מכחידיים את זרע ישראל. כיון שהקב"ה פיזרנו בין האומות,



## מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול  
במערכת החינוך

# כציונות לפרשת שבוע

לאן שגורשו מצאו אחיהם שהחזיקו ידם ופדו שביים. וכן בקללת הגלות נאמר: ושממו עליה אויבכם, וזו ברכה לנו, שכל האומות שישבו על אדמת ארץ ישראל לא ראו ברכה. והעדות המצמררת מימינו אלה ממש: הערבים המוסלמים אמרו, שבהיות יהודים על אדמות יישובי גוש קטיף, כל האיזור היה אסם תבואה, ומיום שעקרו את היהודים מאדמתם ומבתיהם יבשו המקורות והאדמה נעשתה צחיחה. הערבים עצמם הם שאמרו זאת והם שכתבו זאת. ועינינו רואות שכך הוא. ובתוך כך, אדמות שהיו צחיחות בגבול מצרים, המפונים הקימו שם יישובים כמו יתד ועוד, כל איזור החולות הצחיח הפך לגן פורח. גם זאת ממש עינינו רואות.

**שבת שלום לצוות המורים המחנכים**